

1933-e girenken

Yeni yıl başlıyor. Adımımızı yaşadığımız tarihi savaş devrinin yeni bir basamağına basıyoruz. Başlayan bu yıl, bize nasıl görünür? Yeni yıla hangi duyğu ve hangi ümitlerle giriyoruz?

Verdiği dehşetli acılara rağmen, cihan harbi, dünya tezat ve mes'elelerini temamilə halledemedi. Halledilmemiş kalan bu tezatlardan biri de mahkûm milletler mes'alesidir. Bu mes'ele gittikçe daha ziyadə kuvvet və iztirapla kendi halını istemektədir.

Millî hürriyyət və istiklâl için vuruşan milletlerin büyük bir zümresi dünyanın altında birini kendi istidpadi altında tutan „Sovyetler İttihadi“ndadır.

Bu „İttihat“ her ne kadar sözdə bir tərəfən içtimai, digər tərəftən da millî hürriyyət və necat namına „bağlanmış“sa da, işdə, tarihte misli görülmemiş bir esaret və istismar sistemini kurmuşdur.

Çarların elindən bu defa onların yerini tutan yeni tiranların elinə keçən Azərbaycan'ın siyasî mükadderatından bahsedərkən — elim bir zaruretə istərimiz — kızıllı Rus emperyalizminin yıl başı bilançosu üzərində durmalıyıq.

Ne görürüz?

Sovyet diplomasisinin, bağladığı misaklarla zahiren kazandıdığı siyasî muvafakiyyətlərə rağmen, bolşevik rejimi eskisi gibi, derin bir buhran içərisində bucahyor.

Beş senelik plan, vücudə getirilən bazı „siyasî ihramlarına“ rağmen, kendisinin umulan neticəyi verəməmiş; və bu planın muvafakiyyəti için tətbiq olunan kollektiv ziraat sistemi, memleket iktisadiyatını müthiş bir iflasa götürmüş; Rusya'da umumi bir ərzak buhranı çıxaraq, buğday ambarı hükümündə olan Ukrayna və Şimali Kafkasya gibi ekən və ərzak sahelərində bile mustahsil halk aqlık tehlikesinə maruz kalmışdır.

Ecnəbi və bitərəf müşahitlerin söylədiklərinə görə, hal hazırda Sovyet memleketi kendi seyirinin pek müşkül və çətin bir mərhələsindədir. Bu vəziyyəti Sovyet matbuatının kendisindən də sezəmkə zor degildir. Sade matbuat degil, Sovyet dekretleri dahi bunu göstərir. Bu vaxta kadar „Bizdə işsizler yoktur“ diye ögünen Sovyet hükümeti, bütçə darlığı zaruretli bir çök memurları istən çikarmağa başladı. Şöyleki yakın zamanda bu çikarılan memurların miktari bir milyon ötekdir.

İmkansızlık və bütçə təzyiği dolayisile bir tərəftən köylülər, digər tərəftən da ameleli demir pence altına alan bu hükümet, sayanı dikkatli ki, ordunun maasını artırıyor. Aynı zamanda istinat ettiği komünist firkasına bile itimat etmeyerək onu gayri memnun unsurlardan temizleməyə karar veriyor. Çünkü çikilməz rejimin kör inadına karşı gündən gündən kabaran ademi memnuniyyət unsuru komünist firkası dahilinde dahi kendine yuva kurmuşdur.

Kızıl terrorun bu görülməz kör şiddəti arttıkca, Moskva hakimiyyətinə karşı daha ziyadə bir hızla kabaran kuvvet, hiç şüpheşiz ki,

Sovyetler'de vaz'iyet

Harici ticaret duruyor. — Maas vereməyə para yok. — Amele işəsi hakkında Stalin ve Molotof ne diyor? — G.P.U.-nun yıl dönümü.

„N. V. Jurnal“ gazetesi Sovyetlerde mali buhranın şiddətlənmiş olduğundan bahsedən bir makalesində Sovyetlere ticaretin durmaq üzere olduğunu kaydetmektedir. Gazete diyor ki:

„Kollektiv sui-kastlar və umumi boykotlar olmadan Sovyetlerin haricə ticarət təcridə azalıyor. Bunun da sebebi Sovyetlerin haricədən aldıkları malların parasını verməkten aciz olduklarıdır.

Almanya'da bile Sovyetlerle ticarətə olan meyli zayıflamaktadır.“

„Deyli Meyl“ gazetesinin Moskva'dan aldığı məlumatına görə memurlara və ameleyə məhsul maas fondu tükənmiş olduğundan kimseyə maas verilmiyor. Milyonlarla amele və memur maaslarını alamamışlardır.

Sovyetlerde amele və memurlara məhsul kəpali kooperatiflerin kapatılıp vazelelerinin fabrika və müessəse müdiriyyətlərinə devir edilmiş olduğu məlumdur.

Amele və memur bu suretə alacakları azukının çoğalacağına zənnətmişlerdir. „Kölnische Zeitung“ gazetesinin muharriri Yust'un yazdığına görə Stalin və Molotof bu hususta müştərek imza ilə bir beyanatta bulunmuşlardır. Bu beyanata görə kəpali kooperatiflərin sətindən məqsət azuka paylarını artırılması degil, bu tədbir evvelə ərzak aların miktari artırılmaq, saniyədə müdiriyyət vasitəsilə amele maaslarından ərzak və azuka parasını kolaylıqla alkoymaktır.

Her amele və memur maasından ərzak və azuka parası orakı muayyen bir məbləğ saklanacaktır.

Birinci Kânun ayının 20ndə Sovyetler, diktatorluğun yegənə istinat ettiği kuvvet

milli unsurdur.

Kızıl emperyalizm dahilindəki muhalefət unsurunun en canlı kuvveti — Rusların kendi itiraflarına görə — Rustan olmayan milletlərdəki istiklâl hareketi ilə təmsil olunuyor.

Sözde müstəmləkə rejimi ilə mücadələ edən Sovyet hükümeti, məlum olduğu vechilə, işdə kapitalistlərdən daha gaddar bir müstəmləkə rejimi tesis etmiş. Stalin planlarının beş senelik təcrübəsindən sonra, bu rejimin yumşalmak degil, dahadə sertləştiği görülməyə, komünistlər arasında bile „nasyonal“ temayülər oldukça kuvvetlənmişdir.

„Sovyetler İttihadi“ geçirdiği bu halilə sadə kendi idaresi altında tuttuğu 140 milyonluq büyük bir halk kütləsini daimi bir iztirap və buhran halində tutmaqda kalmıyor. O, aynı zamanda bütün dünyaya həyatındakı büyük buhranı daha müzmin bir hale sokuyor.

Cihan buhranının tabii ecnam Rusya buhranının halinə bağlıdır. Zaman-zaman muhtelif cihan məhəllərinin işğal edən bu fikrin təkrar bazı təzahürələrinə şahid oluyoruz.

Sade bolşevik gazeteleri degil, bəyaz Rus gazeteleri dahi son zamanlar Rusya'nın parçalanması endişəsilə yazılar yazmağa və Rus siyasii mütefəkkirləri konferanslar vereməyə başladılar. Bunlardan Harlamof Berlin'də verdiği bir konferansta, Rusya dahilində milli hərəketlərin pek mühim bir realitə təşkil ettiğini itiraf etdi. Sağın dan tutup soluna kadar bütün Rus məfkürəçilərinə umumi bir təlaş görməmək mümkün degildir. Bunlar bolşevizmin sukutunu pek üzaktə görüyorlar. Fakat seçinçə beklidikləri bu hadisə onları pek-

olan imha müessəsi G.P.U.-nun 15 yıllıqni təsis etmişdir. Stalin təbrikində G.P.U.-yu „Proleter sınıfın keskin sönğüsü“ diye təsbiye etmektedir.

Sovyet rejimi 16nci yaşına basarkən gənə hitium tımidi G.P.U.-ya bağlamakta devam ediyor.

Molotof, G.P.U.-yu amansız mücadələsində devamə, sosyalizm emlakilə kolhozlardakı buğday məhsulatını imha edənleri mərhəmətsizcə ezməyə davət etmişdir. „İzvestiya“ gazetesi G.P.U.-nun muvafakiyyətini, milyonlara casusa və memurə malik olmasında və bu cellatların mərhəmətsizcə hərəketlərində görüyor.

Sovyet hükümetinin resmi nəşri etdikləri olan bu gazete, Sovyet rejiminin və proleter diktatorluğunun ancak G.P.U. sayəsində durabileceğini de ilavə etməği unutmamışdır.

***

Sovyetlerle sıkı münasibətə olan Trotskiçilerin Berlin qrupunda mevcut olan məlumatına görə Moskva'da komünist firkasına mənsup bir çök mühim şahsiyyətlər təkfik edilmişdir. Berlin gazetelerində intişar arəsində bu məlumatla görə təkfik edilənlər arasında Sovyetlerin sabik ziraat komiseri Smirnof, askeri istihbarət subesi müdiri Tolmaçef, baş iktisat şurası azalarından Dossər və digərləri də vardır.

Sayıata görə mevkullardan Eysmont, Smirnof və Tolmaçeflə bərabər, Stalin'in kəpali için sui kast hazırladıklarını itiraf etmişdir.

Berlin'də Trotskiçilerin nəşretməkdə oldukları „Bülleten Oppozitsii mecmuasının məlumatına görə maruf Kamenef Minusinski'də, Zinoviyev Kustanay'da, Rusya'nın sabik baş komiseri Rütin isə Çelyabinsk'də məni bulunuyorlar.

te güldürmüyor; Rusya'nın parçalanacağından korkuyorlar.

Onları korkutan bu şey, bit-tap, bizim yıl başı bilançosunda təsbit edəcəğimiz en müsbət bir hadisədir. Yeni yıla girenken duyğularımızı okşayan, tımidiymiçli canlandırın hadisə, işte bu kiyətli hadisədir.

Bolşevik təcrübəsinin təsbiyesi, Rus emperatorluğunun bir daha kurulmaması şəklinde təhəkkük edərsə, bizim için bundan daha büyük bir kər ne ola bilər?

Rus inkılabı esnasında uğradığımız hətisız fəlakət və məhrumiyyətlərə və verdiğimiz sayısız kurbanlara bədalə olacaq mükafat ancak budur. Və ancak bu suretlərdə, ki mükaddəs gəyemizə, milli hürriyyət və istiklālimize nail oluruq.

Fakat istiklâl və hürriyyəti əldə etmək için sadə objektif şəraitin varlığı kəfi degildir. Bu şəraiti istifadə etmək ilkəndə bulunmaq dahi şarttır. Subjektif şəraitin varlığı da əlzemdir.

Ötekisini tarix, hadisat yapıyor; berikisini isə bizzat biz yapacağıq; kendimizi hazırlayacağıq, mücadələ kuvvətlərimizi simdinen tanzim və təşkil edəcəğiz.

Düçar olduğu bütün zafına rağmen, düşmən gənə büyüktür. Rusya'dan ayrılmaq isteyən milletləri düşündürək və kendilerini, ne bahasına olursa olsun, ittihat və ittifaka doğru yürütdürək dərəcədə çəkilimdir.

Yeni yıla girenken heyecan ilə müthəssis olduğumuz en büyük duyğu işte bu, Rusya məhkumu milletlər arasındakı birliğı daha organik və samimi bir şəkllə kəymək duyğusudur.

„Promete“ cəpəsindeki milletlər Kafkasya, Türkiistan, Uk-

Bolşeviklerin vahşet bilançosu

„Çikago Tribün“ gazetesinin mevsuk mənbələri istinadən verdiği məlumatına görə, bolşeviklər 15 senelik hakimiyyətləri müddətində ən azı 3.883.891 kişiyi kursuna dizmiş və açığı məhkum birlənmək suretilə öldürmüşlərdir.

Muhtəlif mənlərə sürülənlərin yegənə 7.106.000 kişiyi bulmaktadır. Bu miktardan 4 milyon köylü, 200.000-ni amele, 20.000-ni yurtuz cocuklar, 30.000-ni papas və 2.000.000-nu da münəvverlər təşkil ediyor.

Yalnız Solofki mənasında bulunən siyasii mənlərin sayı 30.000 kişidən fazladır.

rayna, Kırım, Edil-Ural v. s. gibi memleketler arasında mevcut məqsət və gəyə vahditi daha muayyen və daha məsuliyətli şəkllər əlmali, muhtəmel hadisələri şuur və iradə ilə büyük mükaddəs gəyə namına istifadə edə biləmizdir.

Azərbaycan'ın haləs və istiklāl namına yeni yılaən umduğumuz ümitləre gəlincə siyasii mükaddəratları Azərbaycan'la bilhəssa bağlı olan Kafkasya cumhuriyyətlərinə taalluk edən bir məsuliyət burada ayrıca kəyde lüzum görüyoruz.

Kafkasya milletlərinin davasını təmsil edən siyasii təşəkküllər arasında müstəqil Kafkasya konfederasyon məsakinin proje halində hazırlandığını karərimiz bilir.

Düşünüyoruz ki, yeni yıla Kafkasya ölçüsündəki siyasii çalısması bu məsakin ilanı və ondakı asıl olan birlik, təsanət ümdələri və qarşılıqlı itimat hislərlə canlanacaq; Kafkasya konfederasyon şiarının bütün zihinlərdə şuurlanması müştərek mücadələ muvafakiyyətlərini daha ziyadə kuvvətləndirəcəkdir.

Evet, yaşadığımız kara esaret günlərinin acıklı mənzərələrinə rağmen, görüyoruz, ki hadisələr bizi məqsada yaxlaştıran bir istikamət üzərə açılıyor: kör inadında devam edən bolşevizm, sadə kendini düşürək əmilleri doğurmaqda kalmıyor; o, aynı zamanda, əl-eulum Rusya emperatorluğunun, bir daha kurulması şəklinde, bütün köklərini çürütiyor; halbu ki evvelcə çarizm, şimdiki komünizm idaresi altında esirliğin hər türlü acısını təmizləyən milletlər hürriyyət və istiklāl aşkının yaratıcı hamlesilə canlanıyor, kızıllı kabüsün üzərindən kalkacağı mev'ut günü bekləmək üzrə, birer təşəkkil və faaliyyət mərkəzi halinə gəlilyorlar.

Bu mərkəzlər meyandında milli kökləri türklüğün kahramanlıqlarla tanımmış büyük tarixinin dərnlilərinə dayanən və filən Moskva məzalimə qarşı yapıtğı kanlı və şanlı mücadələsilə bəllənən mübariz bir Azərbaycan vardır ki, o, işarət ettiğimiz bütün dost və müttəfiklərlə birlikdə, başlayan bu yıla ruhunda taşıdığı büyük əzim və imanını yılmaz bir həmləsi və sönmez bir şülesilə giriyor.

İşte bu mübariz neslin o büyük duyğu və heyecanına tərcüman olan gəzetemiz, 1933-e girenken, bu kurtarıcı həmlənin daha ziyadə kuvvətlənmesini və bu mükaddəs şünlənə daha ziyadə parlamasını bütün varlığıla təmenni edər.

M. E. Resul-zade

İngiliz - İran ihtilâfı

İran hükümetinin cenup petrolleri imtiyazını, müddeti bitmeden feshe mekte meydana çıkan İngiltere - İran ihtilâfı, son günlerin en mühim beynelmilîl hadisesini teşkil ediyor.

İngiliz - İran petrol kumpanyasının elinde olan cenubi İran petrolleri imtiyazını Avustralyalı Vilyam Noks D'Arzi 200.000 frank mukabilinde 60 sene müddetle 1901 senesinde almıştı. Ondan sonra İngilizler oraya mühim sermaye vaz'ettiler. Hali hazırda kumpanyanın 13.425.000 İng. lirası sermayesinden 7.500.000-i İngiltere hazinesine aittir.

Bu petrol madenleri İngiltere için hayati ehemmiyeti vardır.

İngiltere donanmasını doyuran bu kuyulardır.

İmtiyaz mukavelesinin feshi üzerine İngiltere'nin işe müdahalesi İran hükümetinin Cemiyeti Akvama müraacatını mucip olmuş ve ihtilâf beynelmilîl müessesenin müzakeresine intikal etmiştir.

İran hükümeti, İngiltere notasına verdiği cevabında, İran ile bir şirket arasında baş vermiş ihtilâfı İngiltere hükümetinin müdahaleye hakkı olmadığını, tehdidini geri almayınca şirket müessesi ile müzakereye girişmeye imkân olmayacağını beyan etmekte ve aynı zamanda İran hükümetini feshi sevk eden dokuz maddelik sebepler göstermektedir. Bu sert olan motiflere göre şirket harbi umumi senelerinde İran'ın hissesini vermemişti, fakat İran'da istihsal tahdit ederek İran haricinde şirket sermayesine işler yapmaktadırlar, şirketlerini tutrakaba etmekte İran'a müsaade edilmemekte ve İran'da hasil olan petrol İran dahilinde çok yüksek fiatle satılmaktadır.

İran hükümeti defa'atle mukavele aleyhinde olan bu haksızlığa karşı protesto etmiş ve dinlenmiş ve şirket İran hükümetle müzakere etmekte müessesi göndermemişti.

Bu suretle mes'ele, biri cenup petrolleri imtiyazı mes'esi, diğeri de İngiltere ile olan uzlaşma, iki manzara arz etmektedir. „Berliner Tageblatt“ gazetesine göre Alman, Amerikan ve Fransız şirketleri, İran'a müraacatla, elverişli şartlarla mukavele aktine hazır buldukları bildirmişlerdir. Fakat biz İngiltere'nin notasını geri almak şartıyla, İran hükümetinin eski şirketle müzakereye aleyhtar olmadığını görüldük. Acha „Berliner Tageblatt“'ın bu sayıları eski şirketi güzeste icbar etmek için mi çıkarılmıştır?

Mukavelemeye mucibine İran hükümetine gelirin 16% nisbeti verilmelidir. Kumpanyanın sağ geliri ise 1929'de 5.000.000 1930'de 4.000.000, 1931'de 2.000.000 İng. lirası olmuştur. Böyle bir vaziyette 16%-in İran için hiç bir kıymeti olmayacağı aşikardır.

Kumpanya umumi cihan buhranını se-

beş göstererek, buhrandan evvel İran'a verilen 16%-in devlet bütçesine mühim, bazen de, başlıca yer işgal ettisine isret ediyorsa da, İran hükümeti istihsalın azalmıştımlı ileri sürmektedir.

Mes'ele yeni, hukuki bir mahiyet alıyor ve imtiyaz mukavelesinin yeniden ve yeni esaslar üzerine yapılması mes'elesini meydana atıyor. Aynı zamanda imtiyazın hiç bir zaman İran meclisince kabul edilmiş olduğu da ileri sürülmektedir.

Doğrudan da 1901 senesinde İran'ın meşrutiyetten evvelki şahinden 200.000 frank mukabilinde alınmış olan imtiyaz, bu mahiyette olan diğer imtiyazlar arasında tektir. Ondan sonra cenubi Amerika, Irak ve s. devletlerle akollunmuş yeni mukavelelerde esas safi gelir ve piyasası fiatı değeri, istihsal olunan petrolun ton hesabıdır.

Kumpanya cihan piyasasına umyak için istihsalatın tahdit ederek İran devletinin bu petrolun vadarından hiçe indirmişti, ki bu vaziyette ister istemez İran hükümetini harekete getirmiş ve belki de, tahmin edilirdi gibi Sovyetlerin ve diğer kuvvetlerin mühim rol oynamasına imkân vermiştir.

„Berliner Tageblatt“'ın bu ihtilâfa hasrettiği makalesine göre: „Şimdiki petrol ihtilâfı İran'da eskiden beri devam eden Rus - İngiliz menfaatinin çarpışmasından başka bir şey değildir. Geçen asrın ortalarından itibaren Rus - İngiliz rekabeti İran siyaseti üzerinde müessir olmaktadır. Hali hazırda İran ticaretinin nisfisi Rusya elindedir. Sovyet Rusya Bakı petrol mahsulatını İranda İngiliz - İran kumpanyasından daha ucuz satışa piyasaya eline almıştır. Senelerden beri devam eden Rus - İngiliz rekabeti, İran'da demir yolu inşasına imkân vermemiştir. Yalnız 1928'de İran hükümeti Alman - Amerikan şirketle demir yolu inşası için mukavele aktetmeye muvafak olmuştur. Bundan sonra İran daha ziyade serbestlik hareketi göstererek ticareti inhisar altına almakta İngiltere menfaatini mütezarri etti.“

Gazetinin reyince „İran'ın vurdurduğu son darba bu vakte kadar vurulmuş bir çok darbaların ikmalidir. Bu darbalar Rusya'nın kuvvetlenmekten olan nufuzu altında İran'ın İngiliz nufuzundan çıkmak istemesidir.“

1932 senesi nihayetlerine doğru cihan iki feshi kararına şahit olmuştur; onlardan biri İngiltere - Sovyetler ticaret muahedesini idi, ki İngiltere tarafından feshedildi. Diğeri de İran - İngiliz petrol istihsal imtiyazıdır, ki İran hükümeti tarafından fesholunmuş. Ve İran hükümetinin bu hareketini Moskva matbuatı „İngiltere'ye bir tokat“ diye sevkine kaydettiler.

Aynı zamanda cihan piyasasından tecrit edilmekte olan Sovyetlerin, ham petrol vermek için Fransa ile muahede aktettiği de bellidir. Daha 1930'de Fransa ile Sovyetler (Mabadi IV-cü sahifede)

Sürgün yerlerinde

„Yaş Türkistan“ refikimizin Meşhet muhabiri Solofki'den firar etmiş Muhi Davi oğlu'nun anlatıklarını haber vermektedir.

Muhabirin yazdığına göre Muhi Türkistan'ın Türkmenistan kısmından Karğala mahiyesi Kızıl-İmam obasında doğmuş 29 yaşında orta tahlilli bir gençtir. Onu 1929'de zentiflere yardım etmek ve zengin çocuğu olmak töhmetile tevkif ederek Solofki'ye sürmüşlerdir. G.P.U., işgencilerine maruz kalmış olan bu genç ile beraber milliyetçilik üzerinde tevkif edilendiren Merv maarif müdürü Sultan Bey, İstanbul'da yüksek tahsil bitirmiş olan Merv maarif idaresi memurlarından Şah Murat oğlu, muallim Cumayil beyler G.P.U.-da kursuna dizilmiş, muallim Müşrip Bayram Ali oğlu ise beş yıl sürgüne mahkûm edilmiştir.

Muhi Davi oğlu diyor, ki:

— „Bizi Askabat'tan Solofki'ye yola saldıkları zaman 250 teneverdik. Bu sayı Taşkent şehrine yettikten sonra 715 kişi oldu. Hepimizi on üç vagona doldurdular. Her vagona 55 kişi... Bize Sermerkant ve Taşkent'te kosulan Özbek, Kazak ve Türkmenlerin hepsi de okumaz (münevver) adamlardı.“

Solofki'ye kadar her adama bir funt ekme ve bir bardak su veriyorlardı. 22 gün sonra Solofki'ye yetmiştik.

Solofki'de: 1) Her iki adam 70 şalınar ağaç kesip, onları bir yerde toplamadılar. 2) Yol üzerinde çalınurlardan her adam günde 7 mirab metro yer kazmalıdır. Bu işleri bitirmeyenler işini bitirmeye kadar o yerde kalmak mecburiyetindedir.

Sabahları saat 6'de kaldırıldık. Bir bardak çay veriliyor. İşini bitirenler günde bir kilo, bitirmeyenlere 400 gram ekme verilmektedir. İki günde bir bozulmuş balık çorbası, üç günde bir kelle-paça veriliyor.“

Onbaşlıları gayet kaba muamele ediyorlar. Lastik kamçılarla vuruyorlar. İşe götürülenleri sıraya diziyorlar. Nizama iyi alışmış olan Türkistanlı ve Azerbaycanlıları „Sen kaçmak istiyorsun“ diye vurup öldürüyorlardı. Bir okları da oradaki savuga ve iklimle tahammül etmiyor, ölüp gitmekte idi. Günde 16 saat yağmur mecburiyeti vardır.

Solofki'de tankıtlarımız:

Azerbaycan'dan: 1) Doktor Mirza-zade (çok münevver bir adam, 58-59nci maddelerle itham olunmuştu), 2) Cavatlı, 3) Rıza Habiş.

Türkistanlılardan: 1) Hacı Molla oğlu (Taşkenti, doktor), 2) Ahundcan Burhan oğlu (Taşkenti), 3) Kandım Han (Tican nahiyesi, icraiye reisi), 4) Kerim Halil (Nahiyesi icraiye kitabibi).“

1932'de Solofki'den firare muvaffak olan Muhi Davi oğlu hali hazırda İran'da bulunuyor.

Müesseselerin kapatılması

„Bakinski Rabeği“ (24-29 İkinci Teşrin) gazetesinde okuduğuna göre Azerbaycan komünist fırkası merkez komitesinin 20 ve 25 İkinci Teşrin tarihli kararları Azerbaycan cumhuriyeti dahilinde bulunan muhtelif cumhuriyet, vilayet, şehir ve teşkilatların 68 müessiselliği ve şubeleri kapatılmıştır.

Gazete bu sayede 1.000.000 ruble tasarruf edilmiş olduğunu yazmaktadır.

Müesseselerin kapatılması yüzünden dışarıya atılan memurların miktarı 137 kişidir.

Azerbaycan komünist fırkası resmi tebliğine ihtisar ve tesviye faaliyetinin daha bitmediğini, yakında yeniden kapatılan müesseselerin listesi ilan edileceğini bildirmekte, aynı zamanda bundan sonra Azerbaycan'da tesis oluncak şube ve müesseselikler için hükümetin resmi müsaade almak icap ettiğini ilan etmektedir.

Azerbaycan devlet bankasının kapatılması ve resmi müsaadesi olmayış müesseselikler ve şubeler için bir muamele aktiretmemesi emredilmiştir.

Yun hazırlığı

Bakı gazeteleri son bahar yun hazırlığı seferinin neticelerini bildirmektedirler. „Bakinski Rabeği“ (20. 11. 1932) diyor, ki:

— „Yun hazırlığının muvaffakiyeti kuşan sayanının muvaffakiyetini temin edecektir. Buda umum Sovyetlerin vaziyetini yükseltecektir.“

Gazetinin yazmasına göre son bahar yun hazırlığı 85% nisbetinde ikmal edilmiş ve 189.125 kilo yun toplanmıştır.

O cümleden olarak, sovhozlar 34.300 kiloya mukabil 4.046 kilo (11,8%), ferdî maldarlıktan: Vartan 5963 kilo, Hak 11254, Şeki 9087, Gence 6388, Şemkir 7832, Kutkaşen 13.712, Zakatal 24.425, Kazak 17.154, Karadonlu 19.377, Kadebek 4119 (84%), Taz 7714 (75%), Samuh 1927 (74%), Ağdam 5998 (72%), Berde 4599 (71,8%), Ağcabedi 10.277 (65,4%). Ferdî sektörden cümlesi 183.000 kilo mukabilinde 161.163 kilo toplanmış, ki ferdî plannın 88% nisbetidir.

Kooperatifler hattında 38.000 kilo mukabilinde 27.962 kilo toplanmıştır, ki kooperatifler uhtesinde olan plannın 73% nisbetidir.

Mecmuu 221.000 kiloya mukabil 189.125 kilo yun hasil olmuştur, ki umumi plannın 85% nisbetini teşkil eder.

En ileride giden ferdî maldarlık, en geride kalan da sovhozlardır.

1932 -de Azerbaycan

İstisrar ve yağma siyaseti. — Şiddet, cebir, terror, sürgün ve katiller. — Ruslaştırma ve Rus-Ermeni muhacereleri. — Azeri Türklerinin milli vücudundan koparılan parçalar. — Halkın aktif ve pasif mukavemeti. — İktisadi programların iflası. — Erzak buhranı. — Açlık ve sefalet. — Emek disiplininin bozulması. — İstihal kudretinin düşmesi. — Sanayide, nakliyatda, kooperatifi, kolhoz, posta ve polisate anarşi. — Maarif cephesinde sukut. — Umumi memnuniyetsizlik. — Komünist fırkasında muhalefet. — Milli hareketin genişlemesi ve kuvvetlenmesi.

Müstevli Rusun iktisadi yağma ve talan siyaseti Azerbaycan'da 1932 senesi arzında dahi bütün şiddetle vahşice devam etmiştir.

Azerbaycan'ın petrol, pamuk, yun, ipek, pınc, tuz, demir, bakır, şap, barut, balık, hayyar, meyve, çarap, bal v. s. bitmez-tükemmez servetlerini daha çok çekip götürmek için Azerbaycan'ın daima askeri istilâ altında tutmuş mecburiyet hissedilen müstevli Rus, sünsünlüse dayanarak, memleketin siyasi ve iktisadi idaresinden komünist Türkleri bile uzaklaştırmış, aynı zamanda bir taraftan ruslaştırma, Rus muhacereti, diğer taraftan da Azeri Türk cemiyetini sayısız yurduna „milliyetleri“ ayırmakla Azerbaycan'ın hakiki sahibi olan milliyetli mahvedip meydana kaldırmak ve bu suretle daha esasi yerleşip kalmak yolunu tutmuştur. İstilâ kuvvetinin Azerbaycan'daki siyasetinin 1932 senesinde bariz hususiyeti budur. Memleketi idare eden komünist fırkasının başında hiç bir zaman bir Azeri durmadığı gibi, 1932'de de Polonski bulunuyordu. Bu adam bir kongrede intihap edilmiş, doğrudan doğruya Moskva'dan gönderilmiştir. Komiserler heyetini bilfiil Bogdanof, Gransberg ve Kutlif idare etmekteydi. Evvelce Dadaş Binyat-zade'ye „muavin“ gelen bu adamlar, Dadaş atarak, Bagirof'u getirmekle işlerini daha ziyade kolaylaştırmışlardır.

Memleketin can ve kani olan petrol işlerini Barinof idare eder ve doğrudan doğruya Moskva'ya tabii bulunuyor. G.P.U. ve askeri kuvveti her Ruslardan ibarettir. İstilâ hükümetinin tahripkâr ve mahvedici siyaset ve icraatına karşı gelen halkın sesi şiddet ve terrorla boğdurulmaktadır.

lisî, şimdî nisbet itibarile, söz yok, ki Ruslar hesabına değişmiştir.

Sovyet istatistikisi bu nufusun 90% nisbetini memur ve amele olarak gösteriyor. Bu vaziyet rejimin değişmesiyle beraber memur ve amelenin de milliyet itibarile değışeceğine delalete etsede, şimdiki halde Rus hakimiyetinin istinatâhini bu Ruslar teşkil ettiği de hakikattir. İstilyaya kadar amelenin yalnız 25% nisbetini Ruslar teşkil ederken, şimdî Türklerin miktarı 35%'e emmiştir. Halbuki istilyaya kadar 44.000 memur amelesinin 26.000'i Türk, 10.000 Rus, 8.000'i Ermeni idi.

İstilâ hükümeti Dağistan'dan, İran Azerbaycan'ından, Edil boyundan ve Türkistan'dan gelen Türk ameleleri kapıları kapamış, yeni amele kuvvetini her Rusya'dan celbe başlamıştır. Bununla ne çayve takip eylediği malumdur.

Ruslar Azerbaycan'ın milli vücudunu 1932 senesinde daha vahşice parçalamakta devam etmişlerdir.

Milyonlarla para sarfederek, yüzlerle „kızıl akademikler“ Azerbaycan'ı karşıkarşıya dolayarak „yeni milliyetler“ meydana çıkarmakla, onlara türkedene ayrı ddi, alfabesini, matbuatı, mektep v. s. yaratmakla meşgul olmuşlardır. Bu amelihatı cerrahice neticesinde Karabag ve Nahçevan'da bir Kürt milliyeti, Lenkeran'da Talış milliyeti, Şemaha, Kuba ve Bakı vilayetlerinde Tat millieti, Seki'de Ufîn, Zakatal ve Kuba'da Lezi ve Avar milletleri vüruca getirilmiştir. Karabag'daki Ermenistan cumhuriyeti bu hesaba dahi değildir. 1925'de mikturları 13 olan bu „milletlerin“, 1932'de onbeş, 1932'de on yedi olmuştur.

Rusya bu hainane ve gaddarane imha siyasetile Azerbaycan'ın milli vücudundan 200.000'e yakın bir parça koparmaya ve Azerbaycan'ın bütün Kafkasya'da hakim olan harsı ve lisani hegemonisini öldürmeye ve bu vassata ile Azerbaycan'ı ve Dağistan'ı kolaylıkla ruslaştırmağa muvaffak olacağını zannetmektedir.

Sayanı dikkattir, ki Azerbaycan komünistlerinin Mecit Efilend-zade bu imha ameliatını bir zafer ve muvaffakiyet diye kaydediyor.

İstilâ hükümeti 1932 senesinde dahi kollektivize ve münferit ziraat sahibi orta halli köylülerin imhasına devam etmiştir. Azerbaycan halkının 76%ni teşkil eden köylünün mülkiyet, hüriyet ve serbest faaliyetini imhadan ibaret olan kuru ve alelumun Rusun icraatına karşı köylünün müthiş mukavemeti 1932'de devam etmiştir.

1930 ve 1931 senelerindeki mikyas ve genişlikte olmasa da partizan halinde müesseli mukavemet 1932 de bilhassa Nahçevan, Karabag, Muğan, Lenkeran, Gence, Kazak, Borçalı-Karayazı, Şeki ve Göyçay kuzalerinde devam etmiş, partizanlarla kızıl kuvvetler arasında kanlı müsademeler vuku bulmuştur.

Azerbaycan köylüsü bilhassa Gence, Karabag ve Salyan kuzalerinde kızıl terrore karşı terör tabikına mecbur olmuş, 1932'de bu hareket bir müddet bütün Azerbaycan'ın istilâ etmiştir. Aynı zamanda köylü ekim ekmemekle, pamuk tarlalarında firar etmeye, ekimleri, ekimleri mal-karayaya veridirmek, bütün hayvanları kesmek suretile istilâ rejiminin bütün icraatına pasif mukavemet göstermekte ısrar etmiştir.

Köylünün bu aktif ve pasif mukavemeti yüzünden bütün iktisadi, ziraat ve mali planları iflas etmiş, tabrik edilmemiş ve ikmal edilememiştir. Pamuk programı kalmış, erzak ve tohum toplanamamış, bugday ekilmesi işi 10% nisbetinde yapılabilmmiştir. Köylünün bu mukavemeti erzak buhranı ve kitlik vücuda getirmiş, buda sanayinin bozulmasına, amele ve memurların ademini memnuniyetine ve nihayet siyasi buhrana sebep olmuştur.

Erzak buhranı Rusya'da olduğu gibi, bütün şiddetle Azerbaycan'da da kendisini göstermiştir. Azerbaycan'ın yalnız pamuk yetiştirmeğe icbar edilmiş olmasından buhranın şiddetini daha ziyade artırmıştır. Memur, amele, köylü aç ve çapkaktir. Amele ve memuru vermeye mektek, köylüye vermeye elbise, ayakkabı, seker, çay, hatba saba bile yoktur. Bunun neticesinde sanayide, demir yollarında, devlet idarelerinde, kooperatifler-

Ant ve yakarış

Yeni yıla girenken geçen yıllar içerisinde istiklal mehrabına vermiş olduğumuz mukaddes şehitlerin aziz ve mübarek ruhları önünde diz çökerek dua etmek ve micadale eden, iztirap çekmiş millele beraber ant içmek ve yakarış-yakarmak isterdim.

İsterdim, ki her yakarışımı ve bu andıma içinde yurt sevgisi, kurtuluş dileyi, istiklal ve Azerbaycan odu yanın herkes, her genç — her yaşlı, her kız — her erkek iştirak etsin.

İsterdim, ki herkes „amin“ desin ve eminim, ki herkes „amin!“ diyecektir.

— Yuca ve Ulu Tanrı!
Kurtuluş Tanrısı, İstiklal Tanrısı! Hak ve Adalete Tanrısı! Bizim Tanrımız!
Azerbaycan Tanrısı!

Bize, hepimize, mahbusumıza, mahkûmumıza, esirlerimize ve muhacirlerimize her şeyden evvel sabir ve ümit ver!

Çünkü biz hakka, işığa, nure tapmaktan, hürriyete ve adaletin müzafet olacağına inanmaktan yorulmuyacağımıza ant içtik.

Bize sabir ve ümit ver, çünkü ümitsiz bir baykuştur. Baykuş ise hareberlerde gezer. Bizim yüreklerimiz harabe değildir. Bize ümitsizlik verme, çünkü ümitsizlik korkunç bir ölümdür.

Biz ölmek değil, dirilmek istiyoruz, yaşayış dileyoruz!

Bizim, hepimizin vicdanından, ruhundan ve hafizesinden parlak ve şanlı geçmişimizi mukaddes hatırastrmıçakard. O mukaddes hatıra, bizde millî saadete bir daha kavuşacağımız imanı kuvvetlendirsin, ruhlarımızı, gövüllerimizi, fikirlerimizi, düşüncelerimizi ve dilekelerimizi birleştirsin; bizi aynı tarzda, istiklal ve kurtuluş için yurt ve Azerbaycan için düşünen bir insan haline getirsin.

Müşterek millî mefkûre bütün nesilleri birleştirsin.

Büyük Tanrı; bize yurt ver; yurdumuzu, Azerbaycan'ımızı ver.

Çünkü onun haricinde, o esir ve mahkûm olarak kaldıkça, bizim yaş ve umumi varlığımız da bir mâna ifade etmiyor.

Onsuz, yurtsuz — Azerbaycan'ımız bizim yaşamamız, bir millet olarak yaşamamız, hukukun, adaletin, hakikatin, nurun ve besleri mefkûrelerini perestişkarı bir millet olarak yaşamamız daha imkânsız oluyor.

Dünyada en şerefli ve en kıymetli mukaddes bir yurda malik iken, onun cennet kadar güzel ovalarında, çimenlerinde, dağlarında hür ve serbest yaşayabilmek, orada azat nefes almanın, orada köle ve esir hayatı geçirmek çok acıdır, çok haksızdır, hatta cinayettir diyeceğiz, büyük Tanrı!

Bize hür Azerbaycan ver!
Ve bütün Azerilerin yüreğinde, gön-

Yeni petrol nahiyelerinde

Bakü gazetelerinin yazdığına göre Azerbaycan'ın Şirvan vilayeti dahilinde Çarçın nahiyesinde ikinci keşif kuyusundan da petrol çıkmağa başlamıştır.

İkinci Teşrin 16nde, gazetelerin yazdığına göre, Kala nahiyesindeki 20nci kuyu 10 günde, ki hava gazı vermektedir.

Sulu-Tepe nahiyesindeki 10nci kuyu günde 3—4 bin ton petrol vermektedir.

Lökbatan'da 79nci kuyu günde 1000 ton petrol veriyor.

Kerkeç'de 53nci kuyu günde 200 ton petrol vermektedir.

Bütün bu petrol tarlaları tabii surette fakirye halinde çıkmakta olup, boru ve gaz hattı inşaatı mevcut olmadığından, petrol idaresinin bunlardan istifade edemediği kaydedilmektedir.

İran'da

Yeni fırka

İran gazetelerinin yazdığına göre Şah Pehlevî meclis azasını kabul etmiş ve mulakat zamanı İran için millî bir fırka teşkil etmek lüzumundan bahsetmiştir. Gazetelerin yazdığına bakılırsa bu yeni millî fırka memleketin menafine hizmet etmek ve devletin umumi siyaseti üzerinde müessir olmak vazifesini mükellef olacaktır.

Gazeteler bu mes'eleye uzun makaleler hasretmekte ve böyle bir fırkaya olan ihtiyacı kaydetmektedirler.

İran meclisine İkinci Teşrinin ikisinden itibaren itibaret başlatmış olduğundan millî İran fırkasının teşkiline intihabattan sonra çok ihtimal yeni me'ûslar arasında şura edilecektir.

İlünde büyük ve şanlı bir yurt oğlu oldukları, ona sahip olmak, orada istedikleri gibi hür ve mes'ut yaşamak hakkından kimsenin onları mahrum edemeyeceği imanı yerleştirir, derinleşir.

Bütün Azerinün yüreği aynı heyecan ve aynı imana çarpışır.

Buna mukabil biz de vermiş olduğumuz bu büyük kurbanlarımız, bu hak kurbanlarımızın ruhları, mukaddes hatıraları karşısında, ant içiyoruz ve söz veriyoruz, ki daima hak ve adaletle tapacak, nure ve işış secede edecek, kurtuluş ve istiklalî terennüm etmekte hiç bir zaman yorulmuyacağız.

Hakkikat için, hürriyet, istiklal için, mukaddes beşeri prensiplerin müdafaaası için canımızı seve-seve kurban ederiz!

V. Nuh-Oğlu

Müşterek Kafkasya cephesinde

Kafkasya konfederasyon idesi hakkında bir anket

Millî Azerbaycan istiklal davasını tereddüt eden „istiklal“ gazetesi heyeti fabrikayesi Kafkasya konfederasyon fikrini daha ziyade etmek ve bu mevzu etrafında fikirlerin aydınlanmasına ve derinleşmesine bir hizmet olmak üzere Kafkasyalı vatandaşlara müracaat ederek, atöteki ştalere cevap vermelerini rica ediyor. Muhterem zevatın lütfederek, bu ştalere verecekleri cevabı „istiklal“ kendi sahifelerinde nesretmek suretille Kafkasya birliğı etrafında fikir cereyanının kuvvetlendirmeğe âcizane bir hizmet bulunacağı kanaatindedir.

İşte ştalere:

1 — Kafkasya milletlerinin bulundukları Rusya istilasından halalarını nasıl tasavvur ediyorsunuz?

2 — Mezkûr halas için Kafkasya miqyasında bir itihaf tasavvuru takdirinde, bu milletler arasındaki vahdeti nasıl telakki ediyorsunuz?

a) İstihlaf devrine mahsus muvakkat bir itihaf sekindemi, b) daimî sekindem olacak federatif bir itihafı mı?

3 — Sızce Kafkasya'da federasyon icap ettiren müşterek ihtiyac ve âmiller nedir?

4 — Daimî itihaf ve federatif bir rabıta taraftarı olduğumuz takdirde, Kafkasya için federasyonmu, yoksa konfederasyonmu istiyorsunuz? Ve niçin?

5 — Kafkasya konfederasyonunun Sızce müsterek ne gibi müesseseleri olmalıdır?

6 — Konfederasyon idesini tercih için Kafkasya muhacereti Sızce neler yapmalıdır?

*) Kayıt: İşbu ştalere haricinde kalan hususât hakkında verilecek cevaplar daha memnuniyetle nesrolunur.

Şimali Kafkasya'da

Şimali Kafkasya gazetelerinin verdikleri malumata göre Şimali Kafkasya'da ve Dağıstan'da komünist fırkası mahallî milletlerden taraftar kazanıyor. 1932 senesi ilk yarısında komünist fırkasına girenlerin içerisinde yerliler ancak 16% teşkil etmişlerdir. Bunların arasında yerli kadimlar 2% nisbetinden fazla olmamıştır. Komünist gazeteleri yerli milletlerin kendi millî an'âne ve adatlarından vazı gecemdiklerini ve komünistlik propagandasını kimseyi alacaklar ve müteessir etmediklerini kaydediyorlar.

Şimali Kafkasya'da inşaat çok „sür'atle“ devam ediyor. Terek Kale (Vladıkavkaz) de çıkan Sovyet gazetelerinin yazdığına

mekten ibaret olmuştur.

Moskva'daki mekûre komitenin Azerbaycan komünist fırkasının gerek ideolojisi, gerekse teşkilata bozulmuş olduğunu kaydeden kararı şayanı dikkattir. Amele ve köylü komünist fırkasından uzaklaşmaya yüz tutmuştur.

Bu muhalefet son zamana kadar devam etmiş, nihayet Azerbaycan'ın federasyondan çıkmasını talep eden bir cereyanın doğmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda gene komünistler arasında Azerbaycan'ın muhtelif milliyetlere ayrılmış aleyhinde bir grup vücade geldiğini „Zarya Vostoka“ da okuduk.

Komünist fırkasının inihil ve sırsilmasına mukabil millî hareket son derece kuvvetlenmiş, temerküz ve teşekkül etmiştir. Komünist fırkasındaki muhalefetin bir de millî hareket tesiri altında vücade geldiğini kaydeden Ağa Sultanof ve Polonski muhalefileri Müsavatçılığa itihaf etmiş, Müsavatçılardan direktif aldıklarını şöylemişlerdir. Ağa Sultanof demişti ki:

„Düşmanlarımız mekûre cephesinde geçen senelere nisbeten daha ziyade canlanmıştırlar. Bu aşkâr bir mes'eledir. Müsavatçı, kolçomak ve Sovyet aleyhdarları un-mühlet müesseseleride bilhassa yüksek mekteplerdeki tesiri kuvvetlenmiştir.“

Polonski Azerbaycan yüksek mekteplerinin Müsavatı yuvast ve ilim adamlarının her Sovyet düşmanı olduklarını kaydedmiştir.

Milliyetçilik hareketi bir taraftan millî nevvur zümre içerisinde kuvvetlenirken, diğer taraftan geniş halk küttlesi içerisinde esaslı surette yerleşmiştir.

Rayevski'nin „Bakinski Raboçi“ de çıkan (Nr. 220 ve 222) bir ser yazılarında ki parça, yukarıdaki fikirimizi teyit etmektedir. Rayevski diyor ki:

„Sovyet aleyhdar hareketin pehli-vanları Azerbaycan burjuazisidir. Bu burjuvazi milliyetçiliği son derece derinleş-tirmiş ve bu derinleşmiş Türk milliyetçiliği proletar inkılâbın merkezi olan Sovyet Rusya'ya tevcih etmiştir. Diğer taraftan asırlar uzun çarlık Rusya tarafından

göre Gizeldon'da (Osetiya'da) inşa edilen elektrik istasyonu 1931 senesi Birinci Teşrinde bitecektir. Bu müddet geçikten sonra 1932ci yılın başında biteceği ilan edildi. Şimdi tam bir buçuk yıl geçtiği halde Gizeldon istasyonundan bir haber yoktur.

Komünistlerin idamı

Moskva'dan „Yunayıt Pres“ haber veriyor: Şimali Kafkasya'nın Ottradnoy nahiyesinde, buğday hazırlığı işlerini yapmakla itihaf eden altı komünist muhakeme edilerek, kurşuna dizilmeğe mahkûm edilmişlerdir.

Mahkûmlar Şimali Kafkasya'nın kolhozlarında mühim mevkiler işgal ediyorlardı.

Bu ölümler Karıkovyan riyasatında seyahat eden ceza heyetinin emrile verilmiştir.

Komünistlerin böyle işler için öldürülmesi ilk defa vaki olmaktadır.

Mahkûmların suç, erzak mevcudunun tayin ve taksim ederken merkezdin verilmiş olan talimata göre hareket edememeleri olmuştur.

Gürcüstan'da

„Zarya Vostoka“ (27-10-1932) gazetesinin verdiği malumata göre Gürcüstan'ın Çağrı nahiyesi komünist fırkası içerisinde Moskva'da meydana çıkan ve komünist fırkasından ihraç edilen Rütin muhalefet grubuna taraftar bir grup „keşfedilmiştir“.

Grupun başında Andreyev namında birisi duruyormuş. Andreyev'in Kamenev'e siki münaşeret olup, Gürcüstan'da ona taraftar hazırlamakla meşgul olmuş. Bu hususta Andreyev Moskva'daki muhalif gruba muntazam surette rapor göndermekle ve aynı zamanda çalışmakta olduğu teşkilat içerisindeki arkadaşlarına tesir icra etmeğe çalışıyormuş.

Andreyev'in fırkadan ihracına karar verilmiştir.

Gürcüstan'ın Voronevka nahiyesinde Stepanovka kolhoz pazarında bir grup köylü baskın yaparak pazarı yağma etmiş ve komünistleri dövmüşlerdir.

Baskın yapan köylüler tevkiif edilerek, „sınıf düşmanı“ tühmetile tevkulade gösteriş mahkemesine verilmişlerdir.

Aynı zamanda kolhoz pazarlarını her türlü baskınlardan koruma maksadile ihtiyat tedbirleri alınmasına karar verilmiştir. („Zarya Vostoka“, 21-10-1932)

tazyik edilmiş Türk emekçi halkının da millî hissi kabarmıştır.“

Rayevski, Rus komünistlerinin hatası yüzünden emekçi halkın milliyetçiliğinden sosyalizm için istifade edilemediğini, bilakis burjuvazinin bu cereyanın istifade ederek emekçi halkı da kazanarak vahit milliyet cephesi yaratmağa muvaffak olduklarını, yana-yakılı kaydetmektedir.

Milliyetçilik hareketi derin ve geniş küttlevi bir mahiyet almıştır.

Askerî komünizm, Nep ve kollektivize devirlerin yaşayan ve 1929e kadar merkeze bilhassa şehrlerde bulunan milliyet hareketi, kollektivize devrinde sonra gene şehirlerde temerküz etmeğe başlamıştır.

Kolhozların inihilî, iktisadî ve mali planların iflası, erzak ve birinci zaruret şeylerin kıtlığı, açlık, sefalet, bu münaşeretle başlayan ihtisar, tasarruf ve memurların ihracı, muallimlerin ve münevver zümresinin elim ve feci vaz'iyeti, ruslaştırma, parçalaması, Rus istismar ve yağma siyaseti, Rus hakimiyeti ve Rus teroru — hep bir araya toplanmış ve gittikçe süratle münevver gençliğin gene millî hareketin başına gecesmesine sebep olmuştur. Müsellihi köylü mukavemeti vavaş-vaş yerini siyasi-ideolojik mücadelaye terk ediyor.

İstihlaf küttlevi kolhoz cephesinden ric'at ettikce, bu ric'atın sür'atına mütenasip merkezi siklet te köylülerden şehirlere doğru değışme seyirini artıyor.

1933 senesinde bilhassa siyasi ve ideolojik sahadında şiddetli çarpışmalara şahid ola bileceğiz.

İktisadî, zıral planların iflasından, komünist fırkasının bütün cephelelerdeki ezimmetinden ve Rus istilasının imha siyasetinden doğan memnuniyetsizlik ve sukutu hayalî komünist, komsonol ve ameale sıralarındaki muhalefeti de artıracak, kurtuluş ve istiklale mütevaccih milliyetçilik hareketini bir kat daha takviye edecektir.

Azerbaycan'da hürriyet ve istiklal mücadelisi hiç bir zaman durmuyacak, tam zafer, tam istiklale kadar devam edecektir.

Mirza-Bala

„Vol. Kazaçestvo“ nun jubilesi (Paris'ten mektup)

Kazak millî kurtuluş hareketini terfî eden ve Rus esaretinden kurtarmağa can atan Kazak milliyetçilerini erdafına toplanan „Volnoye Kazaçestvo“ mecmuası 10 Birinci Kânunda 5 yaşını tamamladı.

Mecmuanın Paris müessesiliği bu günü tesit için bir jubile merasimi tertip etmiştir. Merasimde bulunan müdafiler arasında Kazak halkkarle komuşu olan Ukrayna, Kafkasya (Azerbaycan, Gürcistan ve Sımalı Kafkasya) ve Türküstan müessesileri hazır bulunuyorlardı. Davetliler arasında „Promete“ mecmuası müdürü Gvazava, „Yaş Türküstan“ mecmuası müdürü Mustafa Çökay Oğlu, Azerbaycan millî teşkilat müessesileri Mir Yakup ve A. Atamalı Beyler, Sımalı Kafkasya halk fırkası müessesili İbrahim Çulık, Ukrayna askerî cemiyet kâatibi Kovalski ve bu meydana A. Topçubası ve H. Bannat Beyler de vardı. Jubile merasiminde bir çok Kazak atamanları bulunduğuna gibi, Fransız, İtalyan, İspanyol gazete müessesilileri de iştirak ediyorlardı.

Merasime reislik yapan mecmua müessesili Ş. Balinof akşam saat 8 buçukta merasim meclisini açarak jubile münasebetiyle irat ettiği nutkunda Kazak millî hareketinin tarihi ve mefkûrevî esaslarından bahsle Kazakların müstakil bir devlet uğrunda atıldıkları mücadeleyle daha 200 sene bundan evvel başladıklarını ve nihayet 1918—1920 senelerinde İkinci Moskva akınına olduğuna gibi, general Denizkin'in sıfatında kendini gösteren beyaz Rus emperyalizmine karşı kahramanca çarpıştıklarını anlattı. Niteki Fransız milletinin orteye attığı maruf Mısıvat, Hırrıyet, Uluvel şairlerinden müthem olan Kazaklara geniş bir çalşma sahası ve yaşımak hakkı vermekle samimi bir müdafirverlik gösteren Fransız milletine mecmua namına teşekkür ettikten sonra, bir Kazak hareketinin güttice inkişaf edecek kuvvet bulunduğuna, gerek kızil, gerekse beyaz Rus emperyalizme daha müsbir bir mücadele için mahkûm milletlerin daha sıkı bir münasebet tesis edecek müttehit bir cephe haline gelmeleri lüzumundan bahsetti.

Ş. Balinof'un nutkunu müteakip müessesilerden Gvazava, A. Atamalı Bey, M. Çökay Oğlu, Kovalski, Sukof ve diğerleri çıkışa bulunarak merasimi tebrik ettiler. Çıkışta bulunan zevat nutuklarında mahkûm milletlerin müttehit bir cephe haline gelmeleri lüzumundan bahsle bahsettiler.

Millî bir hava içerisinde hoş ve samimi bir vakit geçiren müdafiler çok iyi intibahlarla ayrıldılar.

„Volnoye Kazaçestvo“ refikimiz bu millî jubile münasebetiyle tebrik ederiz.

Azerbaycan'da

Ruslaştırma berdevam

Bakü gazetelerinin yazdığına göre Oktobur ihtilalinin 15nci yıl dönümüne münasebetle Azerbaycan'ın tarihî şehirlerinden biri olan Ağdam'ın „Lenin-Abat“ tesmiye edilmesine karar verilmiştir.

Aynı suretle Bakü kazasına merbut Kala-Meştığa nahiyesinin de bir bölşevike izafeten ruslaştırılması takarrür etmiştir.

Bakü'nün mahalleleri ve nahiyeleri Lenin, Öronokidze, Vorosilof, Montin, Çerçinski, Saumyan, v. s. gibi isimler taşımaktadır ve millî isimlerini unutturmağa çalışılmaktadır.

Merdekân'da gaz

Bakü gazetelerinin yazdığına göre Bakü seyfiyelerinden Merdekân'da İkinci Teşrinin nihayetlerinde kuvvetli gaz çıkmağa başlamıştır.

Gaz 172 metro derinlikten çıkmaktadır, Kala'da sıyah petrol çıkmağa başlamıştır.

Yeni eserler

Azerbaycan muharrirlerinden Seyit Hüseyin „Kölge“, Melik-Yeganof „Sokaklarda“ isiminde birer piyes yazmışlardır.

Şiler'in „Hile ve aşk“ piyesi azıriceye tercüme edilmiştir. Piyesler oynanmağa başlamıştır.

Rusya ilim akademisinin Azerbaycan'daki şubesi Azerbaycan'ın tabii servetlerini gösteren bir harite tertip etmektedir.

Tarihî bir eser

On sekizinci asır iptidalarında Bakü'yu ziyaret ederek tarihî bina ve eserlerle ehalinin adat ve an'anesini tasvir ve tesbit etmiş olan Şemahlî seyyah Zeytin'din el yazmaları keşfedilmiştir. Zeytin'din 1716'da Bakü'da bulunmuştur.

Jeoloji kongresi

İkinci Teşrinin 25nde Bakü'nün „Teknike evi“ salonunda Azerbaycan ve Türküstan petrol-jeoloji kongresi açılmıştır.

Kongrede bir çok müthassis ve professor jeologlar iştirak etmiştir.

Akademik Gubkin kongreye riyaset etmiştir.

Azerbaycan'da petrol istihsalı

Petrol istihsalı gene düşmeğe baş lamış. — Sukutun sebepleri nedir? — Emek teşkili berbat. — Amele işten kaçıyor. — Levâzım yok? — Kuşular işsiz duruyor. — Maas, azuka, işe işleri, menzil mes'elesi berbat bir halde. — Amele sıhhi ve lezetli yemek yüzüne hasret imiş.

„Bakinski Raboçi“ (20. 11. 1932) petrol istihsalına büyük bir baş makale hasretmiştir. Makaleden anlaşılığına göre Eylül ve Birinci Teşrin aralarında düşmekte devam eden petrol istihsalı İkinci Teşrinin başında, Oktobur ihtilalinin 15nci yıl dönümü günlerinde bir az yükselmeye başlamış ve gündelik program 75'den 80'eye, hatta Oktobur bayramı günü 90'eye kadar yükselmışken, ayın 10ndan sonra gene emeğe ve sukuta başlayarak 88'eye, İkinci Teşrinin 15nde ise 87'eye kadar düşmüştür.

Gazete, sukutun, eğri bir hat üzerinde sürülecek devam ettiğini yazmakta ve bu suretle petrol sanayii değil, ki milyonlar ton teşkil eden borclarını ödemekten, belki gündelik programını tatbiketten ve ikmalinden de aciz bir hale gelmiş olduğuna kaydetmektedir.

Bu sukutun sebebi nedir? „Bakinski Raboçi“ bu sebepleri şu surette hülasa etmektedir:

Evvela: emek ve istihsalın teşkil ve istifadesi berbat imiş. İşler gayri muntazam, tesadüfe bırakılmıştır.

Amele ve ustalar işleri terk ederek kaçıyorlar. Ve bu yüzden kuşular işsiz duruyor. Bir çok mütakalalarda atıl duran petrol kuşularının miktarı düşünün güne artmakta ve büyük yettün teşkil etmekte imiş. Mes'ul müdürler ve mühendisler boru, makine, amele kuvveti v. s. v. s. olmadıkları ileri sürüyorlar.

Petrol sanayinin mekanikleştirilmesi kismında vaz'iyet daha berbat imiş. Bilhassa Surahana muntakasında işler temamilen bozğun ve anarşik bir haldedir. Bu vakta kadar bu mütakada hava gazı istihsalı tanzim edilmemiştir.

„Petrol mütakalarında canlı insanı kıymet veren, ona ehemmiyet verir tepik eden yoktur. Amelenin ihtiyacı, isteği ve talebi kimsa alakadar olmuyor.

İyi ve fena çalışanlara, amele ve müthassise fark koyan yoktur. Maas meselesi de aynı vaz'iyettedir. Gerek bu hususta, gerekse amelenin medeni ihtiyaçları hususunda bir rezalettir devam ediyor.“

Amelenin maas mes'elesi, işeşi ve menzil mes'elesi acınacak bir halde imiş. Amele lokantaları ameleyle sıhhi ve lezetli

yemek vermiyor. Öyle bir maden ocağı gösterilmemiş, ki orada ameleyle sıcak, sıhhi ve lezetli yemek verilsin. Amele mütakaları azukasız, erzaksız. Bunaları yoluna koyacak ve temin edecek mes'ul bir makam gayri mevcud. . . .

Bütün bunları sayıp döktükten sonra „Bakinski Raboçi“ ilave ediyor, ki:

— „Bütün bunlar, bu gibi bir çok noksanlarla beraber, petrol istihsalının gelişmesine sebep olan amillerdir. Objektif şeraiti yerli-yersiz ortaya sürmeğe, bütün taksirleri ona yüklemeye ihtiyaç yoktur.“

Başka bir vazifesi bütün bu ağır şerait ve mütakalat içinden çıkar yol bulmak ve bozğunlara karşı amansız mücadele açmaktan ibaret olmalıdır.“

Gazete „Pravda“dan aldığı bir cümle ile makalesini bitirerek „emek disiplini için ve ufak burjuva sehlenkârlığı ile mücadele, sınıf mücadelesinin bir seklidir“, diyor. Ve petrol sanayii amelesinin bir yolda mücadeleye çağırıyor.

Fakat biz görüyoruz, ki gerek emek disiplininin bozulmasında, işten firarının artmasında, gerekse istihsal kudretinin düşmesinde başlıca rol oynayan „maas, işeşi ve menzili olmayan“ ve derdi-ihitiyacile kimsenin hesaplaşmadığı „canlı insan-amele“dir.

Onun işe ve temini mes'elesi ise bugün bütün Sovyetler itilâ etmiş katlik ve açlık bir halkasıdır.

Sukuti yalnız petrol sanayinde değildir ve yalnız Surahana, Balahana-Sabuncu, Buhta gibi mühim mütakalarda değil, bütün sanayide, bütün ziraatta, bir söze, Sovyet rejim ve sisteminin her sahasında baş vermiştir.

Bakü petrol sanayindeki gerileme ve sukut, umumi sukutun bir parçasıdır.

Kollektivizmenin neticesidir, ki aç kalmıştır. Açlıktır, ki amele „acınacak bir haldedir“.

Bu acınacak haldir, ki iktisadî ve medeni hayatın her sahasında sukuta sebep olmuştur.

Binaenaleyh sebep rejimin kendisinde, onun mevcudiyetinde, ideolojisinde ve sistemindedir.

İngiliz-İran ihtilâfı

(II-ci sahidenin mabatı)

yetler Sımalı İran petrollerını istihsal için müsterek bir cemiyet yaratıldıklarını da biliyoruz. Şımalı İran petrollerı ise Rusya elindedir.

İnsan ister-istemaz şu soruguyu kendikendine soruyor: Cihan rekabetinden, daha doğrusu İngilizler-Rus rekabetinden istifade etmek için İran en münasip bir zaman mı elde etmiştir?

Son seneler İran'la İngiltere arasında ihtilâflar az olmamıştır.

Bahreyn mes'elesi, İngiliz bankası mes'elesi İran'dan Hindistan'a tayyare yolu mes'elesi, inhisarlar mes'elesi, nihayet senelerden beri İran farkı unumiyesini meşgul eden ve teşkil eden canlı mevzuun meşgul olan meşgul petrollerı mes'elesi İran'la İngiltere arasında ihtilâfı mucip olan mes'elesinin en mühimleridir. Fakat bu son ihtilâfın ehemmiyeti İngiltere için hayati mes'ele olmamasında, şarkta İngiliz nüfuzu demek olduğunda ve, nihayet, haysiyet mes'elesi şeklini almış olmasındadır.

Malum olduğu üzere imtiyazın feshinden sonra yapılan nümayişler bir İngiliz düşmanlığı şeklini almış ve İngiliz bayrağı daha ıyrılarak tahkir edilmiştir.

Ve bu vaz'iyet İran'la İngiltere münasebatını daha çok gerileştirmiştir.

Bu vaz'iyetten en çok fayda temin eden kim olacaktır?

Biz beraber arkasındaki ellerden ziyade, komşu ve kardeş İran'ın haklı bulduğumuz davasında kazanmasını, aynı zamanda Rusya'nın kuvvetlenmesi seklinde, rekabetlere sahne olmamasını temenni ederiz.

Unutmamalıdır, ki son zamanlarda İngiltere'nin Kafkasya'ya, bilhassa Bakü'ya hücum hazırlığından bahs eden Sovyet matbuatı haddi zatında kendi hücum planını gözlemek istiyor. Bu ferayatların mâna ve mahiyet erbabince balıktır. Daha maruf Azabek G.P.U.-nun „lüzumunda“ cenubi İran'daki petrol ocaklarını imha etmek için hazırlanmış olduğunu yazmakta idi. Şimdide Sovyet matbuatı İngiltere'nin Bakü petrol ocaklarını, yerle yeksan edecek, Sovyetleri bu akar altından mahrum edecekleri, bunun için de cenubi İran'da ve Irak'ta hazırlıklar gördüğünü yazıyorlar.

İngiltere, Moskva'yi 1920de Kafkasya'ya getirip yerleştirdikten sonra, yaptığı bir sıra hatalarile, bölşeviklerin nüfuzunu Yakın ve Orta Şark'ta takviye etmek için elinden geleni yapmış. Şimdide son süperlerini teslim mecburiyetile karşı karşıya gelmiş bulunuyor.

Yunan şark demokrasisini, bu üçüncü canlı kuvveti, onun haklı davasını kimsa nazara almaz. Onu garp demokrasisine teşriki mesaden ayırmak yolunda her şeyi yapırlar. Halbuki ne Bakü bölşeviklerince olacaktır ve ne İran'da Rus nüfuzu kuvvetlenecektir. Ve bunun için de İran'ın ve daha evvel Türkiye'nin haklı talebatı nazara itibare alınacaktır.

Şimdiki vaz'iyet Rusya mahkûm milletlerin, bilhassa Kafkasya ile Türküstan'ın mukadderatı ve millî mücadelesi noktai nazardan, hiç te faydalı değildir. Kafkasya ile Türküstan için olduğu gibi, İran'la İngiltere için ve bütün Yakın ve Orta Şark için de faydalı değil, muzur ve tehlikelidir. Bölşevik nüfuzunun kuvvetlenmesi demektir.

Görünüyor, ki Bakü ve Abadan-Kulheft haklı sahiplerine geçmeyince, Kafkasya, İran ve bütün Yakın ve Orta Şark yabancı ve haris kuvvetlerin rekabet ve yarış sahnesi halinden kurtulmayınca temelli bir sık, sütkün ve emniyet yüzü görmek zor olacaktır.

Milletler kendi mukadderatlerine hâkim olmalıdır.

M. B. Mehmet-zade

„İstiklâl“ gazetesine

İstanbul'da Beyazitte, Havuz karşısında A. Kâzım-zade'nin „Azerbaycan“ kırtasıye mağazasında abone kabul olunuyor.

Türkiye'deki sayılı okuyucularımızın yeni abone kaydı ve teccidi için oraya müracaatleri rica olunuyor.

Verantwortlicher Redakteur: Ernst Gebhardt, Berlin
Druck: A. Wesemann, Berlin SW 11, Stresemannstraße 72
Verlag: M. E. Reuß-zade

İstiklâlcılar cephesinde

Türküstan'ın tarihî bir günü

Birinci Kânun ayının 10-u kardeş Türküstan'ın tarihî bir günüdür. On beş yıl bundan evvel, 1917de Türküstan bugün millî muhtariyetini ilan etmiştir. 1929nci senesi bugün ise Paris'te Türküstan istiklâl davasını terfî ve müdafaa eden „Yaş Türküstan“ mecmuası intişara başlamıştır.

Bu tarihî güne Birinci Kânun nushasında bir baş makale hasr eden „Yaş Türküstan“ refikimiz diyor, ki:

— „Muhtariyet — bu, bizim geçmişi-miz, bizim hazırlıksız devrimimiz ve Rus inkılabına, Rus inkılâbî demokrasisine inangimizin tamzasıdır. „Yaş Türküstan“ ise — bizim geleceğimiz, Türküstan'ın kurtuluşu ve istiklâli için yürütmeğe olduğumuz mücadelemizin bayrağıdır. „Mücadele bayrağı“ — bu daha galebe değil, belki galebeyle davettir. Biz burada, Sovyet diktatörlüğünün yıl dönümü münasebetiyle yazdıklarımızı tekrar ediyoruz: „Bizi ne yüksək tavurla söylenen sözler, ne de mecmua makaleleri kurtaramaz. Bizim için her şeyden evvel millî birliğimizi muhafaza etmek, onu takviye eylemek, ve millî şüru kuvvetlendirmek lazımdır.“

Biz hazırki umumi şerait içinde çocuk hıtlıyına benzeyen ve yalnız „Atsız mecmua“ gibi evbelden kapanmaya mahkûm mecmualarda yazılış mümkün olan „Garbi Trakya'dan Yakutistan'a kadar birleşmiş Türk milleti“ kurmak delişine kapılıp oturmamız. Bizim için şimdiki şerait içinde de yakında vuku bulan iki hakikat kâfidir. „Yaş Türküstan“ Ankara'da vuku bulan Tarih kongresile İstanbul'daki ilk kongresinden ve onların bütün Türkülüğün harşi birliği için faydalı mesaisinden sitayişle bahsettiikten sonra, sözüne devamlı ilave ediyor, ki:

— „Tarihî devrin hazırki faslında bizim

Anadolulu kardeşlerimizden dileğimiz, işte şu iki mühim istikamette devamlı bir surette iş görmeleridir.

Bizim siyasi ve millî kurtuluşumuz her şeyden evvel kendi işimdir. Bu yüksek gayemize bir, bizim gibi kendi millî kurtuluşları için müsterek düşmana karşı mücadele edenlerin en sıkı surette birleşmeleri sayesinde, çok yakında erişeceğiz. Bilhassa bütün Türk kuvvetlerinin — Tatar, Başkurt, Kırmılı, Azerbaycanlı, Türküstanlıların — kendi aralarında sıkı surette birleşmeleri lüzumunu kaydetmek ve kökleştirmek lazımdır. Onların arasında birer ihtilâf olmamalıdır.

„Yaş Türküstan“ var gücüne bu haye hizmet edecek geldi, ona devet etti ve gene de edecektir.“

Refikimiz 1917 senesi Birinci Kânunda vaki olan Türküstan'ın muhtariyet ilanından ve Rusların bu hadiseye cevap olarak icra ettikleri Türk katliamından tafsilatle bahsettiikten sonra makalesini şu suretle bitiriyor:

— „1917 senesi, 13 Birinci Kânun günü Rus bölşeviklerinin bizim halkımıza karşı hiyanet ettikleri gündür. Bölşevikler bugün onlarla kardeşlerimizi hainane bir surette öldürmüşlerdir. Bu yüzden itibaren bizimle Rus bölşevikleri arasında açıktan açığa kanlı mücadele başlamıştır.“

Bölşevik hiyanetinin kurbanları intikam ister.

O kardeşlerimizin hatresine yalnız Türküstan istiklâlî layktır.“

Kardeş Türküstan'ın bu tarihî gün münasebetile bütün heyecanlarına ve dilekelerine candan iştirak eder, Büyük ve Müstakil Türküstan Devleti fikrinin bir an evvel tahakkukunu temenni ederiz.